

NY VRI

Å LÆRE FRA UNGE SOM IKKE FULLFØRER VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

**Klepp
kommune**

Anders Stokkeland Olsen
KLEPP KOMMUNE

Innhold

1.0 Innledning	2
1.1 Tema og bakgrunn.....	2
1.2 Utvalg.....	2
2.0 Kontekst	3
2.1 Frafall i videregående skole internasjonalt og nasjonalt.....	3
2.2 Frafall i videregående skole lokalt.....	4
3.0 Teori	4
4.0 Metode	5
4.1 Gjennomføring av NY VRI	5
5.0 Analyse	7
5.1 Årsaker til frafall	7
5.1.1 Skulk og skolevegning	7
5.1.2 For lite praktisk ungdomsskole. Vi trenger arbeidslivsfag.....	9
5.1.3 Mobbing	9
5.1.4 Rus	11
5.1.5 Dataspillavhengighet.....	11
5.2 Ungdommens erfaringer med ulike instanser i Klepp kommune.....	12
5.2.1 PPT.....	12
5.2.2 Barnevern/alkohol/rus	13
5.2.3 Oppsøkende virksomheter	14
5.2.4 SLT og Klepp kommune	15
5.3 Ulikheter mellom skolene.....	16
6.0 Funn i lys av tidligere forskning	17
6.1 De 5 predikeringsvurderte årsakene	17
6.2 Fakta om frafall fra Gudmund Hernes´ rapport «Gull av gråstein» fra 2010	18
7.0 Tiltak	20
7.1 Skulk/Skolevegning	21
7.2 Forebyggende arbeid/Oppsøkende arbeid	21
7.3 «Glidelåsen»	22
7.4 Tidlig innsats i grunnskolen	22
7.5 Styrke rådgivertjenesten ved skolene	22
7.6 Arbeidslivsfag	23
7.7 Er helsestasjonen kjent blant ungdommen?.....	23
7.8 Barn og ungdom må i større grad bli hørt når barnevernet kobles inn.....	23
7.9 Mobbing må tas på alvor.....	24
8.0 Avslutning	24

1.0 Innledning

NY VRI er et prosjekt i Klepp kommune som har som hensikt å kartlegge hvilke faktorer som påvirker det faktum at kommunen har og har hatt et relativt stort frafall fra videregående skole. Som undertittelen viser ønsker Klepp kommune å lære av det de unge forteller oss om vår praksis.

1.1 Tema og bakgrunn

Prosjektet startet opp den 23. november 2015 og har en varighet på et år. NY VRI har vært leda av prosjektleder Anders Stokkeland Olsen. Sammen med en representant fra etat for skole og barnehage og en fra helse- og velferd har de utgjort prosjektgruppa. Prosjektet har involvert mange andre grupper underveis. Sentralt blant disse er Oppsøkende ungdomstjeneste (OUT), skolene (rådgivere spesielt), PPT, rus/psykisk helse (særlig +18 gruppa), NAV, Oppfølgingstjenesten (OT) og barnevernstjenesten.

Bakgrunnen for prosjektets initiativ er rapporten «Folkehelseoversikt Klepp kommune 2015-2026». Den viser at Klepp kommune har store utfordringer med frafall fra videregående opplæring og psykisk helse blant ungdommer. I enkelte kull har bare 2/3 av elevene fullført videregående opplæring, av disse er 1 av 4 arbeidsledig eller ufør to år etter at de gikk ut av grunnskolen. 70% av uføre mellom 18 og 29 har psykiske lidelser som hoveddiagnose. Gudmund Hernes sier i Fafo-rapporten «Gull av gråstein» (2010) at: «Frafall reduserer mulighetene til jobb og øker sjansen for uføretrygd og et voksenliv utenfor arbeidslivet.» Ifølge tall fra OT (oppfølgingstjenesten) har Klepp større utfordringer knyttet til dette enn nabokommunene. Utfordringsbildet i kommunen er tydelig og det er derfor stor motivasjon på tvers av etatene til å sette i gang tiltak mot dette. NY VRI er et ledd i dette.

Fokus i rapporten generelt, og analyse- og avslutningsdelen spesielt, er å belyse de områdene der Klepp kommune kan endre praksis for å bedre gjennomstrømningen i den videregående opplæringen. Jeg har sett meg nødt til å avgrense ned til de mest konkrete og tydelige funnene.

1.2 Utvalg

NY VRI går konkret ut på å intervju opp mot 25 ungdommer som har avsluttet videregående opplæring og i dag er mellom 16-25 år. De skal alle ha gått grunnskole og være bosatt i Klepp kommune. Ungdommene i undersøkelsene representerer alle de fire ungdomsskolene i Klepp kommune; Klepp, Bore, Orstad og Orre. De er født mellom 1993 og 1999, dvs at de er mellom 17 og 23 år gamle. Det må kommenteres at Orstad skole skiller seg ut som den skolen med desidert lavest frafall. Derfor er det færrest elever herfra. Dette utdypes senere i rapporten. De tre andre

ungdomsskolene er jevnt representert i forhold til elevtall. Når det gjelder antallet gutter og jenter er forholdet tilnærmet likt.

1.3 Hensikten med NY VRI

NY VRI har hatt til hensikt å finne ut:

- Hvordan opplever ungdom som er utenfor opplærings-, tilsettelses-, og aktivitetstilbud den tilrettelegginga de mottok i grunnskolealder og den oppfølginga de får i dag?
- Hvilke råd vil de gi kommunen i dag basert på deres egne erfaringer og opplevelser?
- Hvilke behov har denne gruppa for å komme tilbake til skole, evt arbeid i dag?

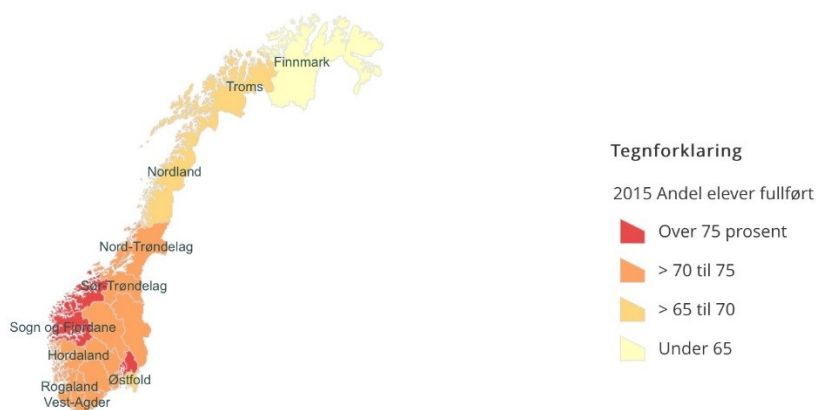
Kommunen vil bruke denne kunnskapen til å drive internt endringsarbeid i organisasjonen. Vi ønsker at prosjektet skal:

- Frembringe kunnskap som kan medvirke til å utvikle bedre velferds- og oppveksttjenester i Klepp kommune for den aktuelle gruppa – basert på direkte brukermedvirkning.
- Identifisere faktorer og prosesser som øker sjansen for tidlig oppdagelse og intervensjon.
- Identifisere faktorer og prosesser som kan øke den flerfaglige og tverrsektorielle samhandlingen på kommunalt og interkommunalt nivå.

2.0 Kontekst

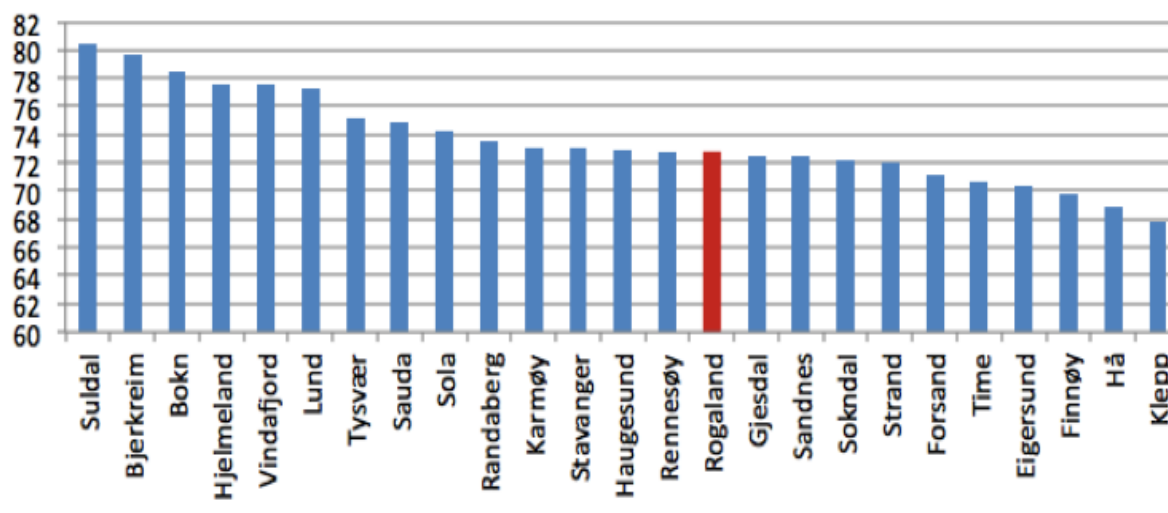
2.1 Frafall i videregående skole internasjonalt og nasjonalt

En OECD-rapport fra 2014 viser at Norge er på bunn blant OECD-landene når det kommer til frafall fra videregående opplæring. Vi har en gjennomføringsgrad på 72%, mens gjennomsnittet var 87% i OECD. Denne statistikken gjelder de som ikke fullfører innen 3+2 år. Kartet nedenfor viser gjennomstrømningsgraden nasjonalt i Norge pr fylke.

2.2 Frafall i videregående skole lokalt

Klepp hadde lavest gjennomføringsgrad av alle kommunene i Rogaland i 2014/2015 (Kilde: SSB). Fra 2002 til 2009 var også Klepp kommune jevnt over blant de dårligste i fylket på dette (SSB). I 2014/2015 var tallet i Klepp kommune like under 68% gjennomføring innen 5 år etter oppstart. Suldal hadde til sammenligning over 80%. Time, en kommune det vil være naturlig å sammenligne seg med, hadde 71%.

Snitt for kullene som startet videregående opplæring i 2006, 2007, 2008 og 2009. Kilde SSB.

3.0 Teori

Det er en økende forskning på frafall i videregående skole, og årsakene til frafall synes å være flerfoldige (Froyd, 2008; Myklestad 2012; Olweus 2005 m.fl.). Eifred Markussen peker på 5 såkalte predikeringsvurderte årsaker til frafall i videregående skole. Disse er:

1. Dårlige språkferdigheter
2. Lav sosial status
3. Minoritetsbakgrunn
4. Tidligere fravær
5. Dårlige karakterer

En NOVA-rapport «En kunnskapsoversikt» fra Wollscheid refererer det samme. I tillegg er funn fra internasjonale studier tydelige på at predikeringsverdien til følgende årsaker også er stor: Familiestruktur og foreldres utdanning, demografiske forhold (kjønn og etnisitet), individuelle kjennetegn (funksjonshemming, helse og selvfølelse), faglig nivå, holdninger til skole og utdanning,

tidligere skoleprestasjoner og den konteksten utdanninga foregår innenfor har – som fylke, region og type utdanningsprogram (Markussen og Lamb, 2011).

I NIFU-rapport 6-2012 viser Seland og Markussen at den viktigste årsaken til frafall er psykiske problemer. Et viktig funn har vært at forhold utenfor skolen er en like viktig årsak til frafall som skoleinterne forhold. En av fem elever hopper av fordi de har psykiske eller psykososiale problemer, mens 17 prosent sier de mangler motivasjon og er skoletrøtte. Feilvalg er den tredje største årsaken (12 prosent), og 8 prosent slutter på grunn av fysisk sykdom. Vanskelige hjemmeforhold blir også oppgitt som avgjørende av 7 prosent av elevene. Rundt 4 prosent av elevene oppgir rusproblemer, graviditet eller barn som årsak til at de slutter på skolen.

En annen ting jeg vil undersøke i arbeidet er graden av reproduksjon av utdanningsnivå fra en generasjon til en annen. Gudmund Hernes viste med artikkelen sin «Ulikhetenes reproduksjon» fra 1974 at det norske skolesystemet reproducerer sosiale ulikheter. De med foreldre med høyere utdanning har en tendens til å ta det selv og motsatt. Stemmer dette fortsatt? Stemmer dette med Klepp kommune i dag?

4.0 Metode

Prosjektet baseres på kvalitativ forskningsmetode, semistrukturert intervju for å innhente informasjon. Denne typen intervju gir stor grad av åpenhet og fleksibilitet. Jeg har benyttet meg av en semi-strukturert intervjuform hvor jeg på forhånd utformet en intervjuguide med åpne spørsmål som strukturerte intervjuet og samtidig dannet et sammenlikningsgrunnlag mellom de ulike informantenes synspunkter. Det ble gjort mindre justeringer av intervjuguiden underveis i et forsøk på å bøte på svakheter som ble oppdaget. Struktureringen av intervjuene medførte at de samme spørsmålene i stor grad ble stilt de ulike aktørene, samtidig som det åpnet for en viss tilpasning av intervjuprosessen til den enkelte informant og kontekst. Intervjuene ble tatt opp på lydfil og transkribert i etterkant.

4.1 Gjennomføring av NY VRI

I starten av prosjektet gikk tiden med på å arbeide med intervjuguiden, og oppbygging og innhold i denne. Jeg tok kontakt med Eifred Markussen og Berit Lødding i NIFU som tidligere har gjort mye forskning rundt dette med frafall i videregående. De hjalp meg med å bygge opp intervjuet. Jeg kunne dermed være trygg på at jeg hadde med den riktige type spørsmål.

Jeg tok så fatt på jobben med å skaffe informanter til prosjektet. Kontaktet OT (oppfølgingstjenesten) gjennom fylkeskommunen for å skaffe navnene på ungdommer fra Klepp som hadde avbrutt skoleløpet. I starten fikk jeg beskjed om at denne informasjonen ikke kunne deles

med andre. OT henviste til taushetsplikt. Tok derfor kontakt med fylkeskommunen igjen som sjekket lovverket og til slutt fikk jeg tilgang på listene gjennom OT. Jeg satte i gang arbeidet med å gjøre intervjuavtaler, men det viste seg raskt at dette ikke var så lett som jeg hadde trodd og håpet. Jeg brukte telefon, sms, mail og facebook for å komme i kontakt med ungdommene. Jeg kontaktet også bekjente av ungdommene for å oppnå kontakt med informanter. Noen napp fikk jeg, men arbeidet gikk trått og jeg brukte lang tid på å få tak i 10 personer som sa seg villig til å bli intervjuet. Jeg hadde som mål å intervju 25 stk, tidlig lå jeg an til å måtte gi meg på 15, men med en liten endring i tilnæringsmetodene klarte jeg til slutt å få til 20 fullstendige intervju. Disse 20 er altså bare en liten del av navnene jeg har fått av fylkeskommunen og andre. Totalt har jeg fått over 100 navn som jeg har prøvd å kontakte. Jeg opplevde ofte at ungdommene ikke svarte på telefon, de ringer heller ikke opp igjen. Sendte jeg SMS, ble disse som regel ikke besvart. Jeg tok derfor i bruk Facebook, og klarte å få kontakt med noen her. Det som viste seg mest effektivt til slutt var å gå til skolene, finne lærere som hadde en god relasjon til eleven jeg ville kontakte og be disse om å formidle min forespørsel. På denne måten klarte jeg å få de siste intervjuene på plass. Jeg spurte noen av ungdommene hvorfor de var så vanskelige å få tak i, og svarene var ganske interessante. Noen sov det meste av dagene og hadde ikke merket at jeg ringte. Disse som sov hadde ofte brukt natten til film eller dataspill etc, og hadde en annerledes døgnrytme enn folk flest. Andre sa at dersom det ringte et ukjent nummer pleide de ikke ta telefonen. Andre ville ikke at fremmede skulle blande seg inn i livet deres. De var rett og slett lei av telefoner fra skole, OT osv og var fast bestemt på at de ikke ville ha hjelp.

Selve intervjuene foregikk som regel på Kleppetunet hvor jeg har hatt kontor. Noen ville jeg skulle møte dem hjemme, andre møtte meg på skolene deres, mens andre ville treffes på kafé. Noen ble hentet hjemme etter at de ikke hadde møtt til avtalt sted og tid. Det var tydelig at enkelte synes det var et stort skritt å bli med på dette. Jeg opplevde også at flere av kandidatene fikk vondt i hodet eller magen rett før intervjuet skulle være. Disse fikk jeg som regel gjort nye avtaler med i etterkant. Under intervjuene følte jeg at jeg raskt klarte å opprette en god kommunikasjon og tillit med ungdommene. De aller fleste dialogene gled godt og intervjuet ble gjennomført på en god måte. I tillegg brukte vi god tid på å snakke løst om den enkelte. Da gikk vi utenfor «manus» for å bruke mer tid på det den enkelte så på som hovedgrunnen til selve frafallet. Det var ofte her jeg fikk den beste forståelsen for frafallet deres.

5.0 Analyse

5.1 Årsaker til frafall

Årsakene til frafall synes i stor grad å være sammensatte. Nedenfor vil jeg komme nærmere inn på de årsakene som ungdom i Klepp kommune peker på som avgjørende for deres frafall fra videregående skole.

5.1.1 Skulk og skolevegring

Mange av ungdommene i Klepp kommune oppgir skulking og skolevegring som en grunn til deres frafall fra videregående opplæring. Blant ungdommene jeg har intervjuet er det en tydelig tendens til at skulkingen ofte starter i niende trinn og øker utover ungdomsskolen. Grunnen til skulking varierer en del, men jeg vil trekke frem følgende grunner:

1. Faglig frustrasjon. Ungdommene opplever skolen som vanskeligere og vanskeligere. De henger ikke med faglig og får stadig nye «slag i ansiktet» i form av dårlige karakterer. De skulker for å slippe av og slippe disse nederlagene. *«Jeg hadde alt for mye fravær, og til slutt skled jeg bare ut og sluttet å gå. De faglige hullene ble for store. Skulkingen hadde pågått siden ungdomsskolen, men det ble mer og mer fravær.»*

2. Dataspill. Flere av ungdommene forteller at de har vært eller er avhengige av dataspill. De blir hjemme fra skolen enten for å spille på dagtid eller for å sove etter spilling natta i forveien. Mer om dette senere. *«Jeg sluttet fordi jeg spilte for mye data. Jeg var totalt hekta og spilte stort sett på kvelder og netter. Mor og far burde vært mye strengere. De visste om det.»*

«Jeg ville bare sove og spille data. Derfor slutta jeg.»

3. Rusproblem. Enkelte ungdommer forteller om rusavhengighet. De er hjemme fra skolen for å ruse seg eller for å skaffe rusmidler. Personlige rusproblemer var kanskje det jeg opplevde som vanskeligst å snakke med informantene om. Det var få av ungdommene som ville gå i detalj om sitt eget misbruk. Noen sa de ruste seg hver dag, andre bare i helger og ved spesielle anledninger.

4. Skoletrøtthet. Noen av ungdommene er så lei av skolen at de rett og slett ikke orker å gå. Dette kan være ungdommer med både gode og dårlige karakterer, men her i min undersøkelse gjelder det oftest de med middels eller gode karakterer. De kan feks lure foreldrene med at de begynner seint på skolen, eller later som om de går på skolen for så å gå hjem igjen etter at foreldre har gått på jobb.

Det finnes også flere kombinasjoner av disse grunnene til skulking, men jeg vil si at dette er hovedårsakene til at elever skulker.

Noe som Klepp kommune kan ta med seg videre her, er at flere av de ungdommene som sier de skulket på ungdomsskolen opplever at skolene ikke tok nok på alvor at de stadig er borte fra skolen. De etterlyser tettere personlig oppfølging fra skolen, og tror at fraværspolmet kunne vært redusert eller unngått på denne måten. De etterlyser flere og bedre relasjoner med de ansatte på skolene. Dette er noe de ser nå i etterkant og som de ikke var oppmerksom på mens de selv var ungdomsskoleelever. Når jeg spør informantene hvorfor de ser sånn på det nå i etterkant, svarer flere av ungdommene at de opplevde en annen form for oppfølging på videregående skole. Her var både lærere og sosialrådgivere i tettere kontakt med ungdommene når fravær/skulking oppstod. Men, det må sies at det her finnes et tydelig skille mellom de eldste og yngste elevene. De eldste elevene sier at videregående skole ble mindre personlig enn grunnskolen, så det er tydelig at det har skjedd en utvikling på de lokale videregående skolene de siste årene. Dette stemmer også overens med det kontaktlærere på videregående uttrykker til meg når jeg har spurt fire tilfeldige lærere ved Bryne VGS. De har alle opplevd endringer i det ansvaret som ligger i å være kontaktlærer. Tidligere var det tydeligere fagfokus blant lærere på videregående. Nå har de større ansvar i forhold til kontakt og relasjoner med både elever og foresatte. Et eksempel er at de allerede har en godt fungerende tiltaksplan ved fravær som samtlige lærere kjenner til og benytter seg av.

Det kan se ut som om elevene fra Orstad skole ikke deler denne oppfatningen med elever fra de andre ungdomsskolene i kommunen. De forteller at fraværet har blitt tatt på alvor og at lærere og andre har kommet hjem og hentet elevene dersom det er mistanke om skulk.

Flere av informantene sier at de skulle ønske mor og far hadde vært strengere og mindre naive når problemene med skulking oppstod. De forteller om foreldre som er lette å lure og om foreldre som i for stor grad støtter sine egne ungdommer når de ønsker seg «fri» fra skolen en dag eller to. *«Jeg var en klassisk underlyter som bare gjorde det jeg måtte. Plutselig holdt ikke dette mer. Jeg brukte for mye tid på dataspill og skolen ble uinteressant. Det var for lett å skulke. Skolen og foreldre burde gjort mer med dette enn de gjorde.»*

Som sagt tidligere i rapporten viser en NIFU rapport fra Eifred Markussen fra 2008 at skulking på ungdomsskolen er vurdert som 1 av 5 såkalte predikeringsårsaker til frafall i videregående skole. Jeg tenker at her er det stort rom for forbedring i årene som kommer. At de har utviklet et system for dette på de lokale videregående skolene som kanskje er mer effektive enn de vi har i den mer oversiktlige grunnskolen vår, sier meg at her er det et stort forbedringspotensial.

5.1.2 For lite praktisk ungdomsskole. Vi trenger arbeidslivsfag.

Flere av informantene klager på en alt for teoretisk ungdomsskole. Dette gjelder spesielt de som sliter faglig med skolen. De har kanskje sine talenter på andre områder enn det teoretiske og opplever at disse ikke blir verdsatt på samme måte. De ønsker seg utfordringer av mer praktisk art og føler at dette kan vektlegges sterkere i fremtiden. Noen nevner spesielt mattefaget som et eksempel på hvor en kunne gjort det mer praktisk for elevene, og henviser til byggfag på videregående der dette blir gjort. Andre ønsker seg utplassering, elevbedrift og arbeidspraksis for å øke andelen praktisk arbeid i ungdomsskolen. *«Hadde vi hatt mer praktisk arbeid på ungdomsskolen, tror jeg færre elever inkludert meg selv, hadde blitt skolelei.» «Jeg gleda meg til å få arbeide mer praktisk på videregående. Ungdomsskolen er alt for mye teoretisk for mange av oss.»*

Noen av disse ungdommene har selv opplevd at skolefagene kan være mer praktiske på videregående. Øksnevad videregående og Bryne VGS bygg og anlegg får dette til på en god måte, men de faglige hullene har vært så store fra ungdomsskoletida at det har blitt vanskelig å henge med. Det foreligger planer for forbedring på dette området. Klepp og Time kommune har sammen vært på besøk hos Hå kommune for å se hvordan det drives for ungdomsskoleelever ved Vigrestad storskole i Stokkelandsmarka. Informasjonen fra intervjuene tyder på at vi er avhengige av et lignende tilbud her i Klepp og at dette haster. Dette vil være en viktig arena for de elevene som opplever mestring ved praktisk arbeid. Dagens ordning med at disse elevene i stor grad velger engelsk eller norsk fordypning på ungdomsskolen for å slippe tysk eller spansk legger bare ekstra stein til den teoretiske byrden. Lærere i disse fagene uttrykker også stor frustrasjon over denne ordningen. *«Det er litt merkelig at det eneste faget vi kan velge utenom tysk er norsk fordypning.»*

Klepp kommune bør virkelig få fart på planene om et arbeidslivsfag. Det er konkrete planer for dette ved bygging av en interkommunal ungdomsskole i Vardheia, men Klepp kommune bør prioritere å bedre dette tilbudet i god tid før dette.

5.1.3 Mobbing

Dessverre er det enkelte elever (4) som oppgir mobbing som grunn til at de ikke klarer å fullføre videregående skole. To av elevene har opplevd mobbing fra og med første til tiende klasse. En annen oppgir at mobbingen gradvis tiltok gjennom grunnskolen. Felles for disse tre er at det utvikles en form for angst som gjør at de blir redde for skoledagen og heller ønsker å være hjemme. De sitter alle med en følelse av at mobbingen ikke ble tatt nok på alvor og at de som mobbet slapp for billig unna. To av disse er bitre på skolene som ikke gjorde nok for å stoppe problemet. De mener det burde vært prøvd omplassering eller andre strengere tiltak mot mobberne. I ettertid har alle disse

mobbeofrene hatt relativt store psykiske plager. De har mottatt hjelp fra BUP og psykologer etc og sliter fortsatt med å komme tilbake til samfunnet og seg selv. I dag er to av disse arbeidsledige. Den ene ser ikke for seg at personen vil være i stand til å jobbe på en stund, den andre er jobbsøkende og har vært det lenge. Var en stund i jobb, men måtte slutte da arbeidsgiver fant ut av personens rusmisbruk. Personen er i dag rusfri og innstilt på å skaffe seg ny jobb i løpet av høsten. De to andre er helt eller delvis i jobb i dag og har klart å legge rusproblemer bak seg.

Mobbeofrene savner til en viss grad noen å snakke med og har ikke oppfattet at helsesøster kunne være et alternativ i slike tilfeller. Kunne helsesøster vært mer på banen i slike tilfeller? Videre opplevde det ene offeret at skoleleder ikke tok problemet nok på alvor. Hun roser lærerne for å stadig ha tatt dette opp, men mener det ble gjort for lite fra ledernivå. Hun sier at hun ikke følte seg hørt av ledelsen på skolen.

Mobbing er en viktig faktor for frafall i videregående skole. Hvem er det som blir mobbet og hvorfor blir de mobbet? Her er noen eksempler:

En elev kom fra et ressursvakt hjem med allment kjente alkoholproblemer. Eleven begynte å stamme, og ble fort en hakkekylling i klassen. Svak, redd og lite selvhevdende. Etter hvert fant de stadig nye ting å ta han for og mobbingen bare eskalerte gjennom grunnskolen.

En annen var alvorlig syk og derfor fysisk svak. Ble alltid hengende etter på tur, sykkel tur etc. Vedkommende ble et lett offer for mobbing. Skiftet skole flere ganger, men føler ikke mobbingen ble tatt tak i. Opplevde særlig at rektorene ikke tok ansvaret sitt.

En elev forteller at han ble mobbet fordi han var skolesvak og "dum". En annen ble mobbet fordi familien ikke hadde god råd og for eksempel sjelden hadde råd til nye klær.

Sitater fra informanter:

«Jeg var litt annerledes og ble mobba for det. Hele grunnskolen.»

«Jeg ble et mobbeoffer fordi jeg var liten. Etter hvert begynte jeg å mobbe for å hevde meg. Ble nok en del av mobbegjengen til slutt.»

«Jeg var ikke så smart. Ble mobba litt for det.»

«De psykiske arrene fra mobbingen i grunnskolen var helt klart en avgjørende årsak til at jeg ikke klarte å fullføre videregående.»

«Jeg ble mobba på grunn av utseendet mitt. Vi flytta for å unngå dette, men det skjedde det samme på den nye skolen.»

«Jeg føler at lærerne prøvde å stoppe mobbingen, men rektor avdramatiserte og lite ble gjort.»

5.1.4 Rus

5 av informantene har eller har hatt et rusproblem som har gjort det vanskelig/umulig å fullføre videregående skole. Da snakker vi om narkotiske stoffer. 4 av disse har startet med rus mens de gikk på ungdomsskolen, mens den siste startet på videregående. Hva kan kommunen gjøre av rusforebyggende tiltak i ungdomsskolen? Her tror jeg, basert på det informantene sier at OUT har hatt en god effekt og en viktig rolle med å oppdage evt faresignaler/tilfeller på et tidlig stadium. Hva med helsesøstrene her? Er de tilgjengelige for elevene? Her må jeg også trekke inn Klepp sin SLT situasjon. Vi har altså bare 20% stilling avsatt til dette i motsetning til alle våre nabokommuner som har minst 100%. Hva har vi egentlig igjen av rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak for ungdom under 18 år i Klepp kommune?

Sitater fra informanter:

«Jeg trengte penger til stadig dyrere rus. Fikk ikke tid til skolen.»

«Jeg var avhengig av amfetamin i 3 år.»

«Jeg begynte med rusen på ungdomsskolen.»

5.1.5 Dataspillavhengighet

Av de 20 kandidatene er det 10 stk som nevner dataspill som en faktor til deres frafall. Dette gjelder flest gutter, men jentene er også representert. Jeg mener dette er urovekkende og at både skoler og spesielt foreldre må ta dette på alvor. Kandidatene forteller om dataspill på nettene og soving på dagene. De forteller om spilling i skoletida. De forteller at hele deres sosiale nettverk er gjennom spill på nettet. De forteller at de bruker store summer penger på dataspill. De forteller om en drøm om å kunne leve av dataspill og det virker på flere som om de tror dette er realistisk. De forteller om en følelse av at tid og sted forsvinner og at det virkelige liv blir mindre viktig. Dataspill har blitt direkte ødeleggende for skolegangen deres. Alle har startet med spilling på ungdomsskolen, men jeg har et inntrykk av at avhengigheten for de fleste har slått ut i full blomst på videregående der følelsen av frihet har blitt større. Allikevel tror jeg skolene i Klepp kan gjøre mer for å motvirke dataspillavhengighet blant dagens elever. Det må slås alarm på et tidligere tidspunkt og evt søkes hjelp fra andre instanser dersom ikke foreldre tar tak i eller forstår problemet.

Noen av de jeg har snakket med er fortsatt avhengige og ser ikke selv alvoret i denne avhengigheten. Andre har kanskje vokst fra eller kommet ut av «spillbobla». Disse forteller at de nå ser at det de

drev med var galskap. De etterlyser strengere grenser fra foreldre og sier at mor og far var direkte naive. En sier at mor og far burde tatt fra han alt spillutstyret og at han selv vil være mye mer restriktiv med eventuelle egne barn.

Et tiltak kan være å informeres hyppigere og bedre fra skolene til foresatte om dette temaet slik at vi kan få økt fokus på dette i kommunen. Ifølge nettstedet NHI.no (Norsk helseinformatikk) er det disse faresignalene en skal se etter ved mistanke om spillavhengighet:

- Du mister kontrollen, tidsbegrep og klarer ikke å slutte.
- Får abstinenser, blir sint, rastløs og frustrert når du ikke spiller.
- Du klarer ikke å overholde regler om å slå av spillet/Pc-en til gitte tidspunkt, klarer ikke å rive deg løs for å spise middag med familien.
- Du isolerer deg og slutter med alle andre aktiviteter og omgås ikke lenger venner utenfor nettverdenen.
- Fornekter at det er noe problem.

I følge en studie gjennomført av psykolog og doktorgradsstipendiat Agneta Johansson og professor Gunnar Göttestam (2010), er en av fem norske ungdommer allerede nett-/ spillavhengige eller i fare for å bli det. Ansatte i psykisk helse, +18 og NAV her i kommunen bekrefter at dataspillavhengighet er et økende problem også her i Klepp.

Sitater frå informanter:

«Jeg var totalt hekta på WOW (dataspill) og hadde ingen sjanse til å fullføre skolen.»

«Jeg spilte hver tysdag. Var aldri på skolen da.»

«Jeg treffer sjelden venner utenom via onlinespill.»

«Selv om jeg var flink i idrett, var drømmen om å kunne leve av dataspill sterkere.»

5.2 Ungdommens erfaringer med ulike instanser i Klepp kommune

5.2.1 PPT

12 av 20 ungdommer har i løpet av grunnskolen hatt kontakt med PPT. Enkelte av disse har fått ressurser til hjelp og er fornøyd med det som ble gjort av PPT i samarbeid med skolen. Andre av informantene mine er skuffa over oppfølging de har fått. De forteller at de har hatt konsentrasjonsproblemer, lese- og skrivevansker etc og at de har vært oppmeldt til PPT flere ganger uten at de føler de har fått den hjelpen de trenger. *«Jeg var innom PPT flere ganger, men de fant ingenting.»*

To av informantene klager på jobben kontaktlærer har gjort. De føler selv de har hatt åpenbare utfordringer som ikke har blitt tatt på alvor og til og med blitt trenert av kontaktlærer. Den ene forteller også at dysleksi ble påvist etter kort tid på videregående skole. Der ble det satt inn ressurser og eleven fikk god hjelp i løpet av kort tid. Det nevnes også at de på videregående skole var overrasket over at denne eleven ikke hadde fått bedre hjelp i grunnskolen. Når jeg spør kandidaten om dette, er svaret at denne virkelig ikke føler at kontaktlærer gjorde jobben sin på en god måte. De følte seg hverken sett eller hørt i stor nok grad og at problemene de ville belyse ikke ble tatt på alvor. Det ble tatt tester, men de er usikre på om disse noen gang ble videresendt i systemet.

«Kontaktlæreren min (grunnskole) gjorde lite og ingenting da mor flere ganger ba om å få testet meg for lese- og skrivevansker. Jeg slet meg gjennom, men følte meg dårlig behandlet. Da jeg kom på videregående ble jeg meldt til PPT med en gang. De fant store lese- og skrivevansker og jeg fikk støtte og hjelp allerede etter kort tid. Hadde jeg fått hjelpen tidligere, tror jeg kanskje jeg hadde fullført.»

Andre er overraska over at de ikke har fått noen diagnose ila grunnskolen. Selv er de sikre på at de har ADHD mm, men har tross sin overbevisning ikke fått dette påvist i løpet av grunnskolen. En av kandidatene sier han følte seg nedprioritert av skole/PPT. *«Var innom både PPT og BUP. Jeg og mor mente jeg hadde ADHD, men det ble aldri konkludert.»*

Jeg har som sagt slitt med å få kontakt med mange minoritetsspråklige til intervju. Bare to av mine kandidater er av utenlandsk opprinnelse, begge disse er fra Øst-Europa. Begge to synes de ble kastet inn i skolen for tidlig ift språknivået deres. Den ene kandidaten har nå bodd i Norge i 13 år, men behersker ikke språket godt nok til hverken skole eller jobb, i følge han selv. De synes hjelpen de fikk ved "språkskolen" var god, men at den burde vart lenger. De tror selv de var der ca 3-6 måneder.

5.2.2 Barnevern/alkohol/rus

4 av kandidatene mine forteller om alkohol- og rusproblem hjemme. Hos tre av dem er det far eller stefar som har drukket hjemme. Den fjerde sier bare at det har vært rusproblemer hjemme under oppveksten. Dette har tydelig påvirket oppveksten og alle 4 nevner at barnevernet har vært inne i bildet. To av ungdommene opplevde at barnevernet ikke hørte nok på barna når de fortalte om alkoholproblemer hjemme. De mener begge at de vokste opp i et miljø som ikke var bra for barn, og det sies videre at de ikke fikk noen støtte til hverken skolearbeid eller fritidssysler. Den ene følte seg tryggere og hadde det bedre hos mor, men ble delvis eller fullt plassert hos far som hadde et stort rusproblem. I dette tilfellet fortelles det om gjentatte og grove voldsepisoder. Kandidaten min og søsken ville være hos mor der livet gikk greit, men ble tross alt dette allikevel plassert hos far.

Kandidaten som forteller om dette virker bitter på systemet, og fikk aldri vite hvilke grunner som lå bak denne beslutningen.

Alkohol- og rusmisbruket har ført til lite støtte og hjelp med å takle skole og hverdagen generelt. Det fortelles om angst og redsel for at folk skal få vite hvordan det egentlig står til hjemme. Skole kommer i andre rekke.

Andre er takknemlige ovenfor barnevernet, og det sies blant annet:

- Barnevernet hjalp og støttet etter en vanskelig skilsmisse.
- Barnevernet var gode da jeg ble kastet ut av mor etter stadige fysiske konflikter.
- Barnevernet hjalp da far ikke prioriterte/hadde penger til mat.

Sitater fra kandidater:

«Hvordan kunne systemet godta at jeg og broren min bodde annenhver dag hos mor og far?»

«For meg var selve skolen mindre viktig. Det gjaldt bare å passe på at de andre jeg gikk sammen med ikke fikk vite om fars misbruk av alkohol og narkotika. Jeg var livredd for det. Når jeg sluttet skolen fikk jeg mindre folk rundt meg.»

«Det var umulig å leve hos far. Jeg forstår ikke hvorfor barnevernet tok oss bort fra mor der vi hadde det så bra. Selv nå, 10 år etter er dette umulig for meg og søsken å forstå og vi savner en forklaring.»

5.2.3 Oppsøkende virksomheter

Flere informanter forteller at de har fått god hjelp fra deler av Klepp kommune. Noen har positive erfaringer med helsestasjonen ved skolene. De opplever dette som et lavterskeltilbud som er lett å oppsøke mens en går på skolen. Andre som må nevnes er +18 prosjektet og OUT. +18 omtales positivt av flere og beskrives som god hjelp i hverdagen. Samtaler for å bekjempe rusavhengighet og for å takle en tøff hverdag er typiske eksempler på hva de føler de har fått hjelp til. En annen forteller at han får god hjelp til å klare daglige gjøremål som rengjøring og handling. En annen kandidat forteller at +18 har vært en avgjørende faktor for å holde seg rusfri.

Når det gjelder OUT, er det flere som sier de har vært i kontakt med OUT mens de gikk på ungdomsskolen. OUT har vært gode å snakke med om ting som er vanskelige å snakke med foreldre om. De fleste av mine kandidater har gått på skole i Klepp kommune mens OUT har hatt sin storhetstid rent bemanningsmessig. De opplevde å bli tatt på alvor og hadde en god samtalepartner utenom foresatte og skole. Lavterskel er igjen et viktig stikkord for ungdommen. Når jeg sier at OUT har blitt mindre og mindre og til slutt faset ut av skolene blir de overrasket. De mener at OUT har vært et viktig bidrag blant unge i kommunen.

Ungdommen har altså satt pris på den jobben OUT har gjort. Det er underlig at arbeidet bare har sklidd ut og opphørt. Den siste personen som sa opp stillinga si i OUT forteller om stadige omorganiseringer og mangel på arbeidsoppgaver. Personen sier videre at de tidligere var tre ansatte som tok seg av det oppsøkende ungdomsarbeidet i Klepp kommune. De hadde sin egen interne leder og var stadig ute på de fire ungdomsskolene i kommunen. De hadde en kjempemulighet til å drive forebyggende arbeid for elever som sliter med sosiale eller skolerelaterte problem. Fra høsten 2015 har de ikke kunnet drive oppsøkende virksomhet fordi det bare har vært en ansatt i OUT. Etter at OUT ble lagt inn under barnevernet har det blitt færre og færre arbeidsoppgaver og personen som har drevet OUT i det siste opplever at arbeidet ikke blir prioritert av kommunen.

5.2.4 SLT og Klepp kommune

Selv om denne rapporten i utgangspunktet skulle baseres på ungdommenes egne erfaringer med Klepp kommune, kom jeg via dette arbeidet innom et tema som det er på sin plass å ta med i rapporten, uten at det kommer direkte fra ungdommene selv. Har Klepp kommune en god nok plan for SLT-arbeid? Hvordan gjennomføres SLT-arbeidet? Det etterlyses fra flere hold en SLT-koordinator som har det overordnede ansvaret, som trekker i trådene, kaller inn til samarbeidsmøter og leder disse møtene. Representanter fra OT og Eirik Raude-senteret forteller at for bare få år siden fungerte dette samarbeidet tilfredsstillende. OUT, Axxis, barnevern, Eirik Raude-senteret, politiet og OT hadde jevnlig møter i det såkalte operative teamet, der enkeltindivider og grupper kunne diskuteres og evt utfordringer kunne tas tak i på et tidlig stadium. De ulike instansene hadde god oversikt over hva som rørte seg i kommunen og det var lett å fordele ansvar/sette inn tiltak når det trengtes. Det er dette tverrfaglige samarbeidet som etterlyses. Det arbeides fortsatt godt enkeltvis med ungdomsarbeid i Klepp kommune, og OT forteller om god kontakt med for eksempel pluss 18, NAV og politi, men arbeidet ville vært mye mer effektivt om disse samarbeidsmøtene ble tatt opp igjen. En kan og lese Eirik Raude-senteret sin årsrapport for 2015-2016. Her sies det at «operativt team ikke har fungert etter at oppvekstleder sluttet i jobben sin.»

Skoleåret 15/16 ble det kun avholdt 1 møte med operativt team i Klepp kommune. Til sammenligning har Time kommune det samme møtet 1 gang pr mnd. Intensjonen i Klepp kommune er å ha dette møtet hver 6. uke, noe som ville vært tilfredsstillende. Det etterlyses en handlingsplan for arbeid med ungdom som sliter i forhold til skole, rus, psykisk helse etc. OUT gjorde en god jobb med å fange opp mange ungdommer i risikosoner. Hvem gjør denne jobben i dag? De tre andre kommunene i Jærskolen; Time, Hå og Gjesdal har alle 1 stk 100% stilling til å koordinere arbeidet og handlingsplaner for SLT arbeidet deres tilgjengelig på nettet. Klepp kommune har satt av 20%.

5.3 Ulikheter mellom skolene

Som tidligere nevnt var det interessant å se hvor få elever fra Orstad skole det var på listene fra fylkeskommunen. De få elevene jeg har intervjuet fra Orstad svarer også litt annerledes enn de andre ungdommene. Hvorfor er det færre elever fra Orstad som slutter på videregående? Både kommunepsykolog og representant fra OUT forsikrer at det ikke er færre sosiale problem blant ungdommene der. Senere ble dette også bekreftet av assisterende rektor ved skolen. Orstad skole har de samme problemene blant elevmassen som de andre ungdomsskolene i kommunen har. Allikevel har de en god del færre som avslutter skoleløpet sitt uten fagbrev eller studiekompetanse. Jeg tok en prat med assisterende rektor som har vært i jobben i mange år og har god innsikt i hvordan skolen drives.

Det første ass. rektor peker på er tett oppfølging av elever i faresonen. Godt internt samarbeid mellom lærere, miljøterapeut og assistenter i det daglige. Sosiallærer blir nevnt som viktig funksjon. Her har Orstad lagt ned mye ressurser relativt sett i forhold til de andre skolene. Videre sier ass. rektor at skolen er tett på foreldrene og tett på elevene. Det går hyppige telefoner til hjemmet, til OUT og til elevene selv. Det arrangeres hyppige møter hvor det stilles tydelige og strenge krav til foreldrene om hva skolen forventer av dem. Henting på døren av elever som skulker er et vanlig tiltak ved skolen. Ass. rektor sier at jo flere som bryr seg om en elev, jo bedre er han rusta til å takle skolehverdagen. Orstad skole bygger et nettverk bestående av mange voksne rundt hver enkelt elev som er i faresonen.

Helsesøster er på skolen to hele dager hver uke. Elevene tar jevnlig kontakt med henne, og hun brukes godt.

Orstads samlede rådgiverressurs (yrkesrådgiver og sosiallærer) er i forhold til elevtall, kommunens største rådgiverressurs. Disse er begge faglig oppdaterte og har tid til å bli kjent med elevene gjennom samtaler en til en. I mine intervju med frafallselevne har flere elever fra både Klepp U og Bore sagt at de ikke kan huske å ha hatt samtaler alene med yrkesrådgiver. De elevene jeg har intervjuet fra Orstad har et klart og tydelig minne om dette og har uttalt at de fikk god hjelp til valg og søking.

Sitat fra informant: *«Rådgiver på Orstad gjorde en stor innsats for å få meg på skolen og hjelpe meg over i videregående.»*

6.0 Funn i lys av tidligere forskning

6.1 De 5 predikeringsvurderte årsakene

Hvordan er resultatene fra intervjuene utført i Klepp kommune satt opp mot teorien jeg presenterte tidligere i rapporten?

Her er en kort gjennomgang av Markussen sine 5 predikeringsvurderte årsaker satt opp mot mine 20 kandidater.

1. Dårlige språkferdigheter.

Av mine 20 kandidater er det bare 2 av utenlandsk opprinnelse. Begge er fra land i Øst-Europa og kom sammen med familien som arbeidsinnvandrere. Av listene jeg fikk fra OT og fylkeskommunen var det en betydelig del navn fra Afrika og Asia, men jeg klarte, av ulike årsaker, ikke å få tak i disse til intervju.

Mine to kandidater fra Øst-Europa kan begge sies å ha dårlige språkferdigheter. De føler begge at norskundervisningen de fikk da de kom ikke ga et godt nok grunnlag til å takle det de møtte på skolen. Dette førte til at skolen ble vanskelig og det gjorde også utslag i andre fag. Det nevnes også matematikkfaget der tekstoppgaver ofte ble misforstått og feil.

2. Lav sosial status.

Dette er litt vanskelig å måle blant kandidatene mine, men jeg finner flere ting som tyder på at dette er tilfelle. Flere ungdommer forteller om foreldre uten arbeid, enten uføretrygda eller arbeidsledige. Det fortelles om skilsmisser, steforeldre, stesøsken og delvis urolige familieforhold. En forteller at han har blitt mobbet fordi familien har hatt dårlig råd og ikke deltatt på arrangementer i lokalsamfunnet. Bare 5 av 20 sier at en eller begge foreldrene har høyere utdanning. Ca halvparten av ungdommene sier at de ikke føler seg nok støtta av foreldre i oppveksten. Mangelen på støtte går både på skolearbeid og fritidsinteresser. 16 av disse 20 har opplevd skilsmisse. 12 stk har vært innom barnevernet og 12 stk (ikke de samme) har vært innom systemet til PPT. 13 sier de har slitt med skolen og ikke opplevd mestring. Legger en til rusproblemer, både egne og i familien, synes det nokså klart at det også her er likheter mellom forskningen til Markussen og mine funn.

3. Minoritetsbakgrunn.

Her har jeg tidligere omtalt at jeg slet med å få tak i ungdom med minoritetsbakgrunn til intervju. Ser en på listene som viser hvem som dropper ut fra videregående skole i Klepp kommune, er det et relativt stort antall med bakgrunn fra andre land. Jeg ser ikke noe

mønster i at feks flere fra Øst-Europa avslutter videregående opplæring, men finner navn og nasjonaliteter fra alle land vi har innvandring fra.

4. Tidligere fravær.

Her er det stor sammenheng mellom forskning og det ungdom i Klepp forteller. De aller fleste av kandidatene mine forteller om fravær i grunnskolen. Noen i liten grad, andre i veldig stor grad. Fraværet starter som oftest på niende trinn. Grunnene til dette er som dere kunne se under «Skulk og skolevegring»(side 6) forskjellige. Forskjellig er også måten skolene har taklet deres fravær på.

5. Når det gjelder dårlige karakterer, varierer det litt mer i gruppa mi. Over halvparten har slitt med skolen og har aldri hatt gode karakterer. Av disse har de fleste snitt på 3 eller lavere ut fra ungdomsskolen. Men, det finnes også flere kandidater med det en vil kalle gode karakterer. Flere av ungdommene har snitt over 4 fra ungdomsskolen. De har derfor kunnet velge videregående skole og program fra øverste hylle. Felles for disse er at frafallet skyldes skoletrøtthet eller uvaner i form av dataspill etc. Vi kan kalle flere av disse underlytere. Ifølge Gudmund Hernes konkluderer OECD i en undersøkelse at den store andelen underlytere skyldes en skole som i liten grad utfordrer den enkeltes intellektuelle kapasitet. Med andre ord: frafall skyldes i liten grad for høye krav, men for dårlige opplegg og mangelfulle styringssystemer i utdanningssektoren.

6.2 Fakta om frafall fra Gudmund Hernes' rapport «Gull av gråstein» fra 2010

Ser en på FAFO-rapporten «Gull av gråstein» til Gudmund Hernes og setter det opp mot mine funn i Klepp kommune vil jeg kommentere følgende:

Det første som slår meg er at «ferdigheter, erfaringer og vaner fra grunnskolen gir sterke føringer både på om elever fullfører videregående opplæring og hvilke resultater de oppnår.» Jeg har snakket med flere elever som sier at de bevisst gjorde lite på grunnskolen. De tenkte kanskje at «det er tiende trinn som gjelder» eller at «jeg kommer inn på byggfag uansett, så jeg sparer på innsats og krefter til videregående og tar det rolig nå.» Disse uvanene er vanskelig å snu og i ettertid innrømmer elevene at det var feil å tenke slik. Skolene må jobbe for at elevene skal opparbeide seg gode vaner på hvordan de elevene takler arbeidet som kreves i grunnskolen.

«Høyt fravær i grunnskolen følges av frafall i videregående.» Her trengs lite utfyllende kommentarer. Det er stor sammenheng mellom dette utsagnet og mine funn blant ungdommer i Klepp kommune.

«*Alle overganger er kritiske.*» Tilhørighet, trygghet, usikkerhet. Noen ungdommer forteller at de hadde hatt behov for ekstra oppfølging ved oppstart på videregående skole. Det kan være at de kom inn på en skole/linje uten sine nærmeste venner rundt seg. Det kan være psykososiale problemer eller hjemmeforhold som gjør dette skiftet vanskelig. Her har jeg tro på at sommerforkurset som startet nå i sommer ved Bryne VGS kan hjelpe enkelte. Jeg tror også at kommunen kan tilby litt ekstra til de som måtte trenge dette. Det kan være en «bli-kjent-runde» ved den videregående skolen sammen med kontaktlærer på tiende trinn. Det kan være å møte kommende kontaktlærer på videregående for å få litt informasjon og bli trygg på det som er i vente. Eller det kan være starte opp en ordning som de har i Randaberg, der hver ungdomsskole merker noen elever de er ekstra bekymra for i forkant av skiftet mellom ungdomsskole og videregående. Disse elevene blir fulgt opp av prosjektet Glidelåsen på en helt spesiell måte og Randaberg har hatt kjempesultater med denne satsingen.

«*De som skifter utdanningsprogram fullfører i mindre grad.*» Blant mine 20 kandidater som har sluttet er det mange eksempel på de som har skiftet skole/linje flere ganger. 8 stk har foretatt ett skifte og allikevel ikke fullført. 3 stk har foretatt 2 eller flere skifter. Påstanden kan sies å være gjeldende også for ungdommene i Klepp kommune.

«*Frafallet er betydelig større på yrkesfag enn på studieforberedende.*» En oversikt fra OT bekrefter at dette gjelder også i Klepp. Det er også bare et fåtall av mine kandidater som har gått studieforberedende (2 stk). 18 av mine informanter har avbrutt et yrkesfaglig skoleløp.

«*Sosial bakgrunn slår ut: elever med foreldre som har lav utdanning har større sjanser for å falle fra.*» Bare 5 av 20 kandidater sier en eller begge foreldre har høyere utdanning.

«*Sjansen for kriminalitet, selvdestruktive handlinger og helseskadelig livsførsel øker ved frafall.*» 5 av mine kandidater forteller om rusmisbruk. Enkelte av disse forteller også at de har drevet med kriminalitet for å skaffe penger til rusmidler.

I tillegg til forskningen jeg allerede har henvist til viser internasjonal forskning at også disse faktorene har stor betydning for frafall:

Familestruktur og foreldres utdanning – hele 16 av 20 av mine informanter har skilte foreldre. Flere av disse har vokst opp med en delvis rotete familiestruktur. Bare 5 av 20 sier at en eller begge foreldrene har høyere utdanning (fagbrev eller mer).

Faglig nivå – 16 av 20 av mine informanter har slitt med skolen og har et karaktersnitt på rundt 3.0 eller lavere. Hos mange av disse kan det være andre faktorer som for eksempel familiestruktur som påvirker og forsterker det dårlige faglige nivået. De har opplevd lite faglig hjelp og støtte. 13 av mine informanter sier de har slitt faglig gjennom hele grunnskolen. De samme 13 har opplevd lese- og skrivevansker.

Holdninger til skole og utdanning – 11 av 20 av informantene sier at de har eller er omgitt av negative holdninger til skole. Dette kan de oppleve direkte gjennom familie, vennegjeng eller indirekte som en slags kultur de er omgitt av. Jeg ser tydelige tegn til det siste blant de elevene som ikke har foreldre med høyere utdanning. Som tidligere nevnt ville jeg se om Gudmund Hernes sin publisering «Ulikhetenes reproduksjon» fra 1974 kunne ha en relevans i Klepp kommune i dag. Han gikk gjennom karakterene ved østkantskoler og vestkantskoler i Oslo og viste hvordan karakterene produserte sosial klasse. Barn og ungdom på vestkanten fikk bedre karakterer i ungdomskolen enn barn og ungdom på østkanten. Han viste hvordan skolesystemet med denne «ulikhetens reproduksjon» la grunnlag for et sorteringssamfunn hvor arbeiderklassen ble sortert inn i yrkesutdanning, mens middelklassen gikk til den tidens gymnas og derfra videre til universitet og høyskoler. Det lar seg ikke gjøre å trekke en geografisk grense på dette her i Klepp kommune, men det er liten tvil om at det er vanskelig å bryte kultur og tradisjon på dette området dersom ungdommen ikke opplever hjelp og støtte underveis. Det er bare 9 av mine informanter som har opplevd god støtte fra foreldre til skolearbeid. Samtidig er det bare 5 som svarer at en eller begge foreldrene har utdanning fra videregående skole eller høyere. Her tenker jeg at Klepp kommune kan arbeide med holdningsskapende arbeid overfor foreldre og ungdom for å snu denne trenden.

7.0 Tiltak

Når en skal oppsummere hvor skoen trykker og hvilke tiltak Klepp kommune bør sette i verk vil jeg starte med å sitere Gudmund Hernes igjen:

Oppfølging, oppfølging og oppfølging! Lærene må følge opp elevene, foreldrene må følge opp sine barn, skoleledere må følge opp lærerne og kommunene må følge opp skolene. (Gull av Gråstein 2010)

Det er klart og tydelig for meg at vi har utfordringer i Klepp kommune når det gjelder frafall i videregående skole. Vi trenger tverrfaglig innsats fra både helse- og skolesiden av kommunen. Når det er sagt, ser jeg også flere konkrete og til dels enkle grep vi kan innføre for å begrense dette frafallet. I denne oppsummeringsdelen vil jeg komme inn på hva jeg tror vi kan gjøre for å bedre situasjonen.

7.1 Skulk/Skolevegring

Den mest konkrete årsaken til frafall i Klepp kommun er skulking og skolevegring. Klepp kommune har her et klart forbedringspotensial. Av de 4 ungdomsskolene våre er det bare Orstad som har et godt fungerende system på å fange opp elever som ikke kommer på skolen. Til tross for sosiale ulikheter og problem har skolen klart å opparbeide et bedre system som fanger opp elever i feresonen på et tidligere tidspunkt enn de andre skolene. Dette har helt konkret ført til at flere elever kommer seg tilbake til skolen og videre at flere er i stand til å fullføre sin videregående opplæring. Dette har Orstad skole gjennomført med godt samarbeid, gode ressurser og økt fokus på problematikken rundt fravær og frafall. Ved de andre skolene virker det på meg gjennom det informantene har fortalt meg at dette arbeidet utføres spordaisk av sosiallærer og kontaktlærer. Sosiallærerressursene ved ungdomsskolene våre er begrensede, og det varierer fra skole til skole hvordan dette er lagt opp i praksis. Noen av elevene vet ikke engang at dette tilbudet finnes ved ungdomsskolen de gikk på.

På Bryne VGS har de en tiltakskjede som brukes av kontaktlærere, sosialrådgivere og avdelingsledere. De ungdommene jeg har intervjuet sier nesten uten unntak at de opplevde «sikkerhetsnett» rundt seg som bedre på videregående enn på grunnskolen. De opplevde å bli bedre ivaretatt og hadde en følelse av at de ansatte brydde seg mer om de kom på skolen eller ikke. Dette gjelder både de som skulker og de som sliter med sosiale/psykiske problemer og tenger noen å snakke med.

Etat for skole og barnehage har i høst laget en tiltaksplan for skolevegring. Denne ligger som vedlegg til rapporten min, og det er helt nødvendig at denne planen straks blir implementert og fulgt ved alle 4 skolene i kommunen for å kunne begrense uønsket fravær fra skolene. Planen har til hensikt å skape gode og faste rutiner på 1. føring av fravær, 2. melding om fravær, 3. kontakt mellom skolen og hjemmet, 4. drøfting av fravær på skolen. Planen omfatter elev, lærer, foresatte og skoleledelse og ansvarliggjør disse på ulike måter.

7.2 Forebyggende arbeid/Oppsøkende arbeid

Klepp kommune må satse på oppsøkende arbeid og SLT på lik linje med våre nabokommuner. Pluss 18 er et glimrende tilbud for de over 18 år. Vi trenger noe tilsvarende for de under 18. Veien til rus, kriminalitet, frafall og det som følger med dette kan for noen være unødvendig kort. OUT fulgte årlig opp ca 40 ungdommer i kommunen. Flere av disse har jeg vært i kontakt med. De snakker stort sett utelukkende positivt om den hjelpen de mottok. Hvem skal fange opp disse ungdommene i dag og guide dem videre til hjelp de måtte ha behov for? Her bør Klepp kommune lage en oversikt over hvordan de tenker seg dette arbeidet i dag. Både utenforstående som OT og ungdommen selv fortjener å vite hva og hvem de skal forholde seg til.

7.3 «Glidelåsen»

Klepp kommune bør som tidligere sagt se til Randaberg kommune hvordan de har gjennomført prosjektet Glidelåsen. Prosjektet går i korte trekk ut på å gi ekstra oppfølging til de en er mest bekymra for i forhold til fullføring av videregående. Det opprettes såkalte «heiagjenger» bestående av folk med gode relasjoner til den enkelte som skal støtte ungdommene når utfordringer og problem oppstår. Jeg tror det siste her er sentralt. En ungdom som opplever problem på skolen vil ofte ikke snakke mer med ansatte på skolen, han ønsker støtte og hjelp fra folk utenfra som han har relasjoner til og ser opp til. Dette har vist seg å ha mye bedre effekt enn å snakke med rådgivere etc ved skolene når problemene oppstår. Få med eldre søsken, tanter og onkler, fotballtrenere etc til å hjelpe og støtte ungdommen når det trengs. En forutsetning for å være med i dette prosjektet er en omfattende og bindende avtale med elev og foresatte. Randaberg har gjennomført prosjektet sammen med Rogaland fylkeskommune, og Klepp kommune er allerede i gang for å se om vi kan få til noe lignende her. Dette arbeidet bør prioriteres

7.4 Tidlig innsats i grunnskolen

Det er en økende trend med tidlig innsats i grunnskolen i dag. Som lærer på en 1-10 skole opplever jeg at mer og mer ressurser settes inn på de minste (1-4 trinn) i forhold til for få år siden. Denne oppfatningen støttes også av ledelsen ved skolen. Det er en riktig utvikling sett opp mot det mine kandidater forteller meg. De med svake karakterer forteller at de har slitt med skolen siden barneskolen og at de synes det har blitt satt inn tiltak for seint. Fokuset må være å øke de grunnleggende ferdighetene på barnetrinnet og forhåpentligvis slippe å drive «brannslukking» på ungdomstrinnet i like stor grad som tidligere. Dette stemmer godt overens med moderne forskning gjort blant annet av NOVA-forsker Sabine Wollscheid. Hun sier blant annet: «Arbeidet mot frafall handler om tidlig innsats gjennom hele oppveksten, både tidlig i oppveksten hvor problemene er forholdsvis enkle, og tidlig i hver enkelte fase i opplæringen.» Her vil jeg også nevne barnehagen som en arena som kan utvikles for å i større grad kalrgjøre barn for skolen.

7.5 Styrke rådgivertjenesten ved skolene

Flere av informantene hadde ingen eller uklare minner fra samtaler med rådgiver på ungdomsskolen. Det er for meg som rådgiver merkelig. Alle avgangselever i Klepp kommune får individuelle samtaler med yrkesrådgiver før søking på videregående. At de husker lite eller ingenting fra dette kan være et tegn på at de selv var lite reflekterte rundt valget de gjorde, men det kan også tyde på at ressursene er for knappe. En viktig årsak til frafall er feilvalg. Med bedre tid sammen med hver enkelt elev vil sjansene for feilvalg minke og sjansen for gjennomføring vil således øke.

Sitat fra informant:

«Jeg valgte helt klart feil retning med byggfag. Jeg var jo ikke interessert i bygg, jeg ville bare ikke stresse sånn med skole.»

Denne informanten var ikke interessert i å bli snekker eller lignende, men valgte dette fordi kompisen hans gjorde det. Han hadde også hørt at arbeidsmengden var mindre her. Han fikk praksissjokket når han ble nødt til å utplasseres som snekker og begynne å arbeide med ting han ikke var interessert i. Veien til frafall var kort.

Jeg vil også trekke inn sosiallærerrollen her, og tenker at med større samlede ressurser på yrkesrådgivning og sosiallærer vil de enkelte skolene stå bedre rustet til å hjelpe elevene med det de måtte ha behov for. Vil og her vise til Orstad skole som har de beste resultatene på området her. De har også klart størst ressurser. Vi trenger flere voksne rundt hver enkelt elev. Vi trenger gode relasjoner til ungdommene for å nå frem med budskapet vårt.

7.6 Arbeidslivsfag

Her velger jeg å være kort og konkret. Vi trenger en ungdomsskole der også de praktiske elevene får lov til å vise sine talenter. Den enkleste måten å gjennomføre dette på er å innføre arbeidslivsfag så raskt som mulig. At allerede leie og teoretisk svake elever må velge norsk fordypning for å unngå tysk forsterker bare dette problemet.

7.7 Er helsestasjonen kjent blant ungdommen?

Dersom en ungdom føler behov for å snakke med en voksen, hvem kan kontaktes? Er dette godt nok kjent på ungdomsskolene? Er tilbudet om helsesøster i tilstrekkelig grad brukt av ungdommene? Kjenner de til tilbudet? Informantene som opplevde mobbing over tid klager over mangel på noen å snakke med. De har naturlig nok ikke de beste relasjonene til lærere og ledere ved skolene. Det er uttalt fra informanter at de ikke oppfattet helsesøster som en de kunne kontakte i slike tilfeller. Helsestasjonen har her en utfordring med å gjøre tilbudet sitt godt kjent blant elevene på de ulike skolene.

7.8 Barn og ungdom må i større grad bli hørt når barnevernet kobles inn

To av mine informanter forteller at de har vokst opp hos en av foreldrene sine der vold og rus har vært en del av hverdagen. De stiller seg uforstående til at de ikke fikk vokse opp hos den andre forelderen hvor de hadde det mye bedre. De følte seg ikke hørt av barnevernet. En annen av mine informanter forteller at oppveksten foregikk annehver dag hos mor og far. Hvorfor var det ingen som hørte på vedkommende? For meg med skolebakgrunn er det vanskelig å komme med forslag til tiltak på fagfelt hvor jeg ikke er godt kjent, men disse utsagnene sier meg at ting kunne vært gjort på en bedre måte for disse ungdommene.

7.9 Mobbing må tas på alvor

Anti-mobbearbeid må alltid være i fokus. Dette gjelder både for skolene, helsestasjonen og andre aktuelle aktører. Informantene mine som har opplevd mobbing har ikke i stor nok grad blitt tatt på alvor. De forteller om systematisk mobbing og utestenging både på skole og fritid. Den enkelte skole bør i større grad skaffe seg oversikt over hvilke elever som blir mobbet eller er i fare for å bli det. Sosiale hierarkier som er usunne for enkeltelever bør kartlegges og det bør settes i verk tiltak. Utestenging og passiv mobbing må heller ikke aksepteres. Elevene som har en svak eller utsatt sosial posisjon i elevgruppen bør vies ekstra oppmerksomhet av kontaktlærer og skolen generelt. Det må være ledelsen ved den enkelte skole som sørger for at dette blir gjort.

8.0 Avslutning

Møtene med disse ungdommene har gitt meg mange interessante erfaringer. Det har vært mange positive møter, men arbeidet har også vist hvor mange ungdommer som sliter med blant annet ustabile familieforhold, psykiske problemer, lite støtte fra foreldre, rusproblemer, mobbing og skoletretthet. Særlig ungdommene som fortalte meg om hvordan de nærmest systematisk har blitt mobbet gjennom barne- og ungdomsåra gjorde sterkt inntrykk på meg. Følelsen av at skoler, lærere og skoleledere ikke har tatt problemene nok på alvor må være vanskelig å leve med nå som livet føles tungt og kanskje delvis ødelagt. Arbeidet har også vist at omfanget av rusmisbruk blant informantene er stort. Det synes også å være preget av tyngre stoffer enn det jeg hadde forestilt meg.

Jeg har de siste dagene vært i kontakt (direkte eller via andre) med flere av informantene. Noen har faktisk startet på videregående skole igjen, mens andre har fått jobb siden våren da intervjuene ble gjort. To har klart å skaffe seg selv lærlingekontrakt der de allerede var ansatt. Disse tar nå læreperioden på 4 år og vil forhåpentligvis komme ut med fagbrev på andre siden. Andre har mistet jobben og opplever de tøffe tidene på kroppen. Jeg tenker at de fleste av informantene mine vil klare seg selv og bli selvstendige til slutt. Noen av de blir nødt til å gå lange omveier og bruke unødvendig lang tid på prøving og feiling underveis. Dersom Klepp kommune bedre kan tilrettelegge for disse i fremtiden vil vi kanskje slippe denne lange omveien i fremtiden. Noe frafall vil vi nok alltid ha, men når jeg ser samlet på mine 20 informanter, er jeg rimelig sikker på at vi med bedre rutiner og tettere oppfølging av den enkelte kunne «reddet» mange av disse 20 og således påvirket gjennomføringsgraden vår. Vi vil også få flere ungdommer med formell utdanning, flere i jobb og mindre av disse sosiale problemene som jeg nå har fått et innblikk i. Det vil nok koste både tid og penger, men den sosiale og økonomiske gevinsten vil garantert være større enn innsatsen.

Til slutt noen drømmer og ønsker om fremtiden fra informantene:

«Jeg drømmer om å en gang kunne få meg en fast jobb.»

«Jeg har lyst til å få en skoleplass som jeg klarer å fullføre.»

«Har lyst til å flytte til utlandet og leve av it/data.»

«Jeg ønsker å ha råd til å flytte hjemmefra.»

«Jeg ønsker å kunne hjelpe andre folk. Men først må jeg kunne hjelpe meg selv.»

«Jeg ønsker å bli rusfri og fri fra angst.»

«Jeg ønsker å fokusere på hobbyen min og kanskje en dag leve av den.»

«Jeg drømmer om sertifikatet, fagbrev, kjøpe hus og familie.»

«Jeg drømmer om å få fortsette i denne jobben jeg har fått nå.»

«Jeg har drømmer om å kunne fullføre videregående de to neste årene.»

«Jeg ønsker å en dag være i stand til å få meg familie.»